

13.1.2021

Liikenne- ja viestintävaliokunta
EDUSKUNTA

HE 245/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Liikenne- ja viestintäministeriön vastine erityisesti henkilöliikenteen osalta

Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriön vastinetta koskien valiokunnan saamia asiantuntijalausuntoja hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 245/2020 vp). Lausunnot ovat antaneet: Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry, Finnair, Turun seudun joukkoliikenne Föli, Kuntaliitto, Finavia, HSL, Linja-autoliitto, oikeusministeriö, Poliisi, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Laivameklarit ry, Suomen Satamaliitto, Suomen Sisävesiliitto, Taksiliitto, Tampereen seudun joukkoliikenne Nysse, THL, Liikenne- ja viestintäministeriö, valtiovarainministeriö, VR-Yhtymä Oy, Paikallisliikenneliitto ja Suomen Varustamot.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa vastineessaan seuraavaa:

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää hallituksen esityksen sisältämiä lisätoimia covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi edelleen kannatettavina. Covid-19-epidemia on osoittanut, että nykyisen lainsäädännön mukaiset liikenneviranomaisten toimivaltuudet eivät ole riittäviä matkustajien terveysturvallisuuden takaamiseksi erityisesti epidemiatilanteessa, jossa tarvitaan nopeita ja välttämättömiä epidemian leviämisen estämistoimenpiteitä tautitilanteen mahdollisesti pahentuassa äkillisestikin. Määräaikaisilla muutosehdotuksilla lisätään Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien toimivaltuuksia tehdä henkilöliikenteen toimijoita koskevia päätöksiä matkustajien terveyden turvaamiseksi. Epidemiologisen tilanteen arviointi ja seuranta jäisivät edelleen terveysviranomaisten vastuulle.

Ensisijaisina hygieniatoimenpiteet ja tartuntojen leviämistä estävät käytänteet

Lakiehdotuksen 58 e §:ssä vahvistettaisiin aikaisemmin ohjeina ja suosituksina annetut ensisijaiset leviämisen estämiseksi edellyttävät hygieniatoimenpiteet henkilöliikenteessä ja sitä koskevissa tiloissa lain tasolla velvoittaviksi, jotta liikenteen toimijat ottavat toimenpiteitä tehokkaammin käyttöön epidemiatilanteen muuttuessa mahdollisesti heikompaan suuntaan vastaisuudessa. Annettujen lausuntojen perusteella

eri liikennemuotojen toimijat ovat jo kattavasti toteuttaneet erilaisia hygieeniatoimenpiteitä toiminnassaan. Tämä on kiitettävää ja lain tasoinen velvoittavuus vahvistaisi hygieeniatoimenpiteiden osalta entisestään kaikkien liikenteen toimijoiden samanarvoiseen asemaan, kun kaikilta liikenteen toimijoilta edellytettäisiin vastaavanlaista toimintaa lain perusteella. Samoin lakiehdotuksen valvontaa koskevilla säännöksillä voitaisiin puuttua 58 e §:n mukaisten velvoitteiden laiminlyönteihin.

Annettujen lausuntojen perusteella liikenne- ja viestintäministeriö korostaa edelleen 58 e §:n ja 58 f §:n välistä porrastettua soveltamisjärjestystä. Ensijaisesti sovellettaisiin ja noudatettaisiin 58 e §:n mukaisia henkilöliikennettä koskevia hygieeniatoimenpiteitä ja tartuntojen leviämistä estäviä käytänteitä. Ehdottoman toissijaisena keinona olisivat 58 f §:n mukaiset mahdolliset Liikenne- ja viestintäviraston päätökseen perustuvat matkustajamäärän väliaikaiset rajoittamiset covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi, jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi kuljetuspalvelun tarjoajan ja osaltaan tämän toimeksiannosta toimivan liikennöitsijän toteuttamat ensisijaiset hygieeniatoimenpiteet eivät ole riittäviä ja jos lisätoimenpiteet ovat välttämättömiä epidemian leviämisen estämiseksi. Kyseessä olisi ehdottoman viimesijainen keino terveysviranomaisten tarpeelliseksi katsoman väljyyden varmistamiseksi liikennevälineissä. Matkustajamäärärajoituksia koskeva päätös voidaan tehdä lievempänä, jos toimija toteuttaa toiminnassaan muita Liikenne- ja viestintäviraston päätöksessä annettuja ehtoja.

Matkustajamäärän rajoittamisen toteuttaminen ja matkustajamäärän arvioiminen liikennevälineessä

Lakiehdotuksen 58 f §:n perusteluissa on todettu, että kuljetuspalvelun tarjoajan tai tämän toimeksiannosta toimivan liikennöitsijän olisi varmistettava selkeästi havaittavilla ja valvottavilla järjestelyillä, että matkustajamäärän rajoittaminen on toteutettu päätöksessä todetun mukaisesti esimerkiksi käytettävissä olevien istuinten määrää vähentämällä. Matkustajapaikkojen rajoittamisen voisi toteuttaa esimerkiksi erilaisilla merkinnöillä, joilla osoitettaisiin istuma- ja seisomapaikat, jotka eivät olisi matkustajien käytössä väljyyden varmistamiseksi. Paikkojen merkitsemiseen voisi käyttää esimerkiksi erilaisia huomiotarroja tai –teippauksia taikka huputuksia. Kuljetuspalvelun tarjoajan tai tämän toimeksiannosta toimivan liikennöitsijän olisi järjestelyissään huomioitava liikenneturvallisuuden vaatimukset. Esimerkiksi erilaiset rakenteelliset esteet voisivat olla törmäystilanteissa matkustajien turvallisuutta vaarantavia. Lisäksi merenkulussa rajoitus voisi koskea esimerkiksi sitä, että matkustajalla olisi oltava oma hytti käytössään.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että tälläkin hetkellä liikenteen toimijoilla käytössä olevalla kalustolla on säännökset enimmäiskuormituksesta teknisistä tai liikenneturvallisuuteen liittyvistä näkökulmista johtuen, joita toimijoiden tulee noudattaa eli samat näiden seurantamenettelyt soveltuvat myös tähän. Uusina keinoina seurantaan on turvallisuuden seurantaan tarkoitetun kamera-aineiston hyödyntämisen lisäksi hyödynnettävissä myös matkapuhelindataa.

Kaikkia liikennemuotoja koskeva soveltamisala

Osassa lausunnoista (esimerkiksi Finnair) esitettiin, että tietyt liikennemuodot voitaisiin jättää 58 f §:n soveltamisalan ulkopuolelle, koska näissä on toteutettu tehokkaasti hygieniatoimenpiteitä ja tartuntojen estäviä käytänteitä eikä liikennemuodossa ole todettu syntyneen tartuntaketjuja. Esitettyjen muutosehdotusten mukaisten toimenpiteiden tarkoituksena on kuitenkin tarjota vaihtoehtoja viranomaiselle reagoida epidemiatilanteen muutoksiin mahdollisimman laaja-alaisesti, jos tulevaisuudessa epidemiatilanne äkillisesti heikkenee ja mahdollisia tartuntaketjuja todettaisiin syntyneen eri liikennemuotojen liikennevälineissä. Toisaalta toimijoiden lausunnoissa esitetyt kattavat hygieniatoimenpiteet ja tartuntoja estävät käytänteet osoittavat, että toimijat ovat toteuttaneet kiitettävästi toiminnassaan pitkälti 58 e §:n mukaisia velvoitteita, joten 58 f §:n mukaiset matkustajamäärärajoitukset eivät tule automaattisesti toimijoita koskettaviksi, jos toiminnassa on noudatettu 58 e §:ään esitettäviä velvoitteita eikä kynnys tehokkaampien toimenpiteiden käyttöön ottamiseksi ylity.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että soveltamisala lähtökohtaisesti kattaisi myös ulkomaiseen kuljetuspalvelun tarjoajan ja tämän toimeksiannosta toimivaan liikennöitsijän, jos nämä ovat Suomen oikeudenkäytön piirissä tai jos näiden liikennöimän palvelun lähtö- tai saapumispaikka on Suomessa tai palvelu kulkee Suomen kautta ja käytännössä myös ulkomaisen palveluntarjoajan liikennevälineen matkustajamäärää voitaisiin rajoittaa, jos lakiehdotuksen 58 e §:n mukaiset toimenpiteet eivät ole olleet riittäviä ja tartuntoja on tapahtunut kyseisen kuljetuspalvelun tarjoajan liikennöimässä liikennevälineessä. Liikenne- ja viestintäministeriö haluaa kuitenkin korostaa, että päätöstä tehdessään Liikenne- ja viestintävirasto ottaa huomioon kunkin liikennemuodon osalta näihin sovellettavan EU- ja kansainvälisen sääntelyn.

Kriteerit Liikenne- ja viestintäviraston päätöksenteolle

Oikeusministeriön lausunnossa kiinnitettiin huomiota Liikenne- ja viestintäviraston 58 f §:n nojalla tekemän päätöksen muotoon ja sisältöön. Lakiehdotuksessa säädettäisiin kriteerit, joiden perusteella Liikenne- ja viestintävirasto voisi tehdä matkustajamäärän väliaikaista rajoittamista koskevan päätöksen. Liikenne- ja viestintävirasto tekisi päätöksen matkustajamäärien väliaikaisesta rajoittamisesta koskien tietyn kuljetuspalvelun tarjoajan tai tämän toimeksiannosta toimivan liikennöitsijän toimintaa.

Finnarin lausunnossa nostettiin esiin, että kansainväliseen lentoliikenteeseen voisi kohdistua kaksinkertaiset sekä maakohtaiset että lain mukaiset alueelliset ilmaantuvuus-kriteerit, jotka voisivat olla ristiriidassa toistensa kanssa. Suomen terveysviranomaiset tulevat arvioinneissaan huomioimaan asian ja tekemään ratkaisun tautitilanteen edellyttämällä tavalla.

Lisäksi lakiehdotuksessa säädettäisiin kriteerit, jotka Liikenne- ja viestintäviraston olisi otettava huomioon päätöstä tehtäessä ja rajoitusta arvioitaessa:

- 1) tartuntojen ilmaantuvuus alueilla, joilla liikennöinti pääosin tapahtuu ja joista matkustajia voidaan ottaa kyytiin;
- 2) mahdollisuudet välttää matkustajien välisiä lähikontakteja ottaen huomioon kuljetuksen kesto, liikennevälineen rakenne, mahdollisuus matkustajien osastointiin, istuma- ja seisomapaikkojen määrä sekä muut seikat, jotka vaikuttavat matkustajien sijoittumiseen liikennevälineessä; ja
- 3) kuljetuspalvelun tarjoajien tai näiden toimeksiannoista toimivien liikennöitsijöiden 58 e §:n mukaisesti toteuttamat toimenpiteet matkustajien välisten lähikontaktien rajoittamiseksi, mahdollisten altistuneiden jäljittämiseksi tarvittavien tietojen saatavuuden varmistaminen henkilökohtaisen paikkavarauksen perusteella, kasvosuojusten käyttäminen ja muut alueellisesti käytössä olevat keinot taudin leviämistä estämiseksi.

Sääntelyssä on jätetty liikkumavaraa Liikenne- ja viestintäviraston päätöksille, jotta voidaan varmistaa terveysviranomaisen arvion mukainen tarkoituksenmukainen toimeenpano. Harkinnassa voi olla alueellisesti eroja, jotka liittyvät kuljetuksen luonteeseen, liikennevälineeseen tai matkustusajankohtaan. Syksyn lausuntokierroksella annettujen lausuntojen perusteella Liikenne- ja viestintäviraston päätöksenteon kriteereitä on tarkennettu. Päätöstä ei olisi tarve tehdä kuljetuspalvelun tarjoaja- tai liikennöitsijäkohtaisesti silloin, kun näiden tuottamien liikennepalvelujen erot ovat vähäiset, vaan se koskisi päätöksen kattamalla alueella kaikkia toisiaan vastaavien kuljetuspalvelujen tarjoajia tai näiden toimesta toimivia liikennöitsijöitä. Tämä tarjoaa mahdollisuuden uusille liikennöitsijöille aloittaa vapaasti liikenteen huomioiden toimivaltaisten viranomaisten asettamat rajoitukset ja tehdyt päätökset. Päätösten yleisluontoisuus mahdollistaisi myös viranomaisille nopeasti ryhtyä toimenpiteisiin tautitilanteen vaihteluihin reagoimiseksi.

Valvonta

Oikeusministeriön lausunnossa on todettu, että kunnan ja Liikenne- ja viestintäviraston valvontatoimivalta olevan osin päällekkäistä, mutta näiden välistä suhdetta ei tarkenneta perusteluissa, etenkin mitä tulee mahdolliseen alueelliseen valvontaan. Lakiehdotuksessa on kuitenkin korostettu aktiivista viranomaisyhteistyötä eri viranomaisten välillä, mikä on erityisen tärkeää myös viranomaisvalvonnan osalta.

Lakiehdotuksen 59 b §:n 3 momentti on luonteeltaan informatiivinen, jotta myös kuljetusalan toimijoille syntyy kokonaiskäsitys sovellettavista vaatimuksista tarkastuksille. Tämä on erityisen tärkeää, koska kyseessä on väliaikaisesti voimassa oleva säännös, jota soveltavat useat toimijat valtakunnallisesti. Vaikka lakiteknisesti voisi olla tarkoituksenmukaisesta toistamatta liikenteen palveluista annetun lain mukaiset 196 ja 197 §, liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä säilyttää kyseinen momentti.

Tomi Paavola
Ylitarkastaja
Tietoliiketoimintayksikkö
Tieto-osasto